

MIÉRT CSODÁLOM A HATÁRON TÚL ÉLŐ MAGYAR TESTVÉREIMET?

JÁKI SÁNDOR TEODÓZ OSB

Hogy miért csodálok őket, sose kutattam magamban: teszem ezt szinte elfogult lendületben és hangoztatom is mindenfelé – őérettük.

1.) Gondoltam ugyan arra, hogy a történelmi *Magyarország* térképének szépsége viszi tekintetemet a határainkon túl élők felé. Különösen akkor, ha népességi térkép az, melyen díszesen szép, ünnepi piros szín jelzi a magyarokat. – Hogyan lehetne élmény a történelem és a földrajz tanulása, ha nem találkoznék össze a Térkép előtt. Mi a régiektől még így tanultuk és most is valljuk – „a földrajz: térbeli történelem, és a történelem: időbeli földrajz”.

Nem is tekintem igazi magyar egyetemnek azt, ahol a hallgatók nem találkozhatnak minden egyes nap az egyetemen a Térképpel. Nevezzék akkor azt csak al-egyetemnek. Ha pedig gimnázium, akkor csak al-gimnázium legyen a neve. (Ám az óvodát csak ezért nem nevezném még al-óvodának.)

Sajátosan jól emlékezem *Kogutowicz Károly Iskolai Atlaszának* 9. oldalára: a magyar népességi térképre, melyet 10 éves koromban, 1939-ben láttam először. Ezért az egyetlen oldaláért egész életemre „bévésstem a szívembe!”, – ahogyan azt csángómagyar testvéreimtől tanultam. – Mostanában a *Magyar Élettér* autóatlasz (2006) ragad meg hasonlóképpen és tartozik legkedvesebb „olvasmányaim” közé.

2.) Biztosan hozzájárult csodálatomhoz az is, hogy éppen azokban az években tért vissza hozzánk a *Felvidék* magyar lakta része: 1938-ban. Nem telt el öt hónap, és 1939-ben *Kárpátalja* magyar vidéke is újra a miénk lett. Alig másfél év múlva, 1940-ben *Észak-Erdélynek* és a *Székelyföldnek* örvendhettünk. Az pedig szinte már hihetetlennek tűnt, hogy a következő évben, 1941-ben a visszaszerzett *Délvidék* miatt ujjonghatott az egész Ország.

3.) Még valami „hozzákötött” engem a Térképhez: a magyar népzene tanításának új lendülete *Kodály* és *Bartók* meglátása szerint. A népdalokat és a népénekeket ugyanis a Térképhez köthettük, mivel minden közlésnél ott szerepelt nemcsak gyűjtőjének a neve és a gyűjtés ideje, hanem még a gyűjtésnek a *helye* is. Csodálkozva vettük észre, hogy az iskolai ének-zenei „tananyag” mennyire tágitotta bennünk magyar földrajzi és magyar történelmi szemléletünket. A népdaloknak jóval több mint a fele a Trianonban elvett magyarok lakta területekről való népdal volt.

Ebben az új lendületben éltek akkor a magyar iskolák, és nem kis részt vállalt ebben a cserkészlet is. Így az igazi magyar népdal (majd az egyházi népének is) mindennapossá és nagyra becsültté vált az életünkben.

Népzenei értékítéletünkben gyorsan kialakult, hogy a legszebben mi, dunántúliak tudunk magyarul énekelni. Mégpedig a *Somogy megyei* (ma már *Zala megyei*) *Surdon* 1935-ben gyűjtött *Röpüjj, páva...* miatt. Ha most osztályoznánk: a dunántúliak ötökre tudnak énekelni! – Ám ha átmegyünk a *Felvidékre*: ők ott szép hatost érdemelnének! – Az alföldiek sem jobbak a dunántúliaknál: ötös jár nekik is népzene tantárgyból! – De akkor mit érdemel *Erdély* (a *Mezőséggel*, a *Székelyfölddel* és a *Gyimesekben* élő csángókkal együtt)? – Tizenötöst! – mégpedig minden elfogultság és részrehajlás nélkül! Eddig még csak 108 alkalommal mentem ki hozzájuk, azért ítélek ilyen bátran az énekükről. – *Moldvába* csak 1978-ban juthattam ki, és a következő 28 év meggyőzött arról, hogy a moldvai csángómagyarok gyönyörű huszonnegyest érdemelnek! Most, 2006 augusztusában már a 85. alkalommal jöttem meg tőlük. – Kérdezhetné azonban valaki: És a délvidékiek? Amennyiben a *Dunántúl* szomszédságában vagy az alföldiek közelségében élnek, akkor nekik is jár az ötös, ám ha *Bukovinából* származnak (és új hazájuk a *Bánságban* a három község: *Hertelendyfalva*, *Sándoregyháza* és *Székelykeve*), akkor nem tagadhatjuk meg tőlük sem az előkelő tizenötös osztályzatot!

Magyarságtudatomat szépen gazdagította először a Térkép, majd a II. világháború előtti évek ország-nagyobbodása és még a magyar népzene gazdagsága és szépsége is. Valóban átélhettem zeneakadémiai professzoromnak, Bárdos Lajosnak szavait a magyar népdalról: „*Valami nagyon új, nagyon tiszta, friss levegő. Szívmelegítő, vérpezsdítő élmény!*”

4.) Mindezekhez azonban hozzájárult bennem még egy Látvány is! *Zoboralján* (a felvidéki város, *Nyitra* mellett) hívta fel rá figyelmemet egyik barátom. Ezért egész életemben hálás leszek neki!

Kertjében a gyümölcsfák közt volt egy almafa. Hirtelen támadt viharban villám sújtotta azt az almafát olyannyira, hogy főága tönkrement, többé nem is termett. De az egyik mellékága megmaradt, bár a villám szinte lemetszte a főágról, vízszintesre hajlította. Csak egy tenyérnyi helyen tartja a kapcsolatot a főággal. Ez a mellékág idén tavasszal

kihajtott, termést hozott: szép piros almákat, miként azt a zoborvidéki népdal is dalolja: *Piros alma mosolyog a dombtetőn...* (Kodály Zoltán feldolgozta ezt a remek népdalt, melyet ő maga gyűjtött első gyűjtőútján a *Zoborvidéken*, 1906-ban.)

Csak most, a télen jutottam hozzá, hogy lefényképezem azt a Fát, de ígérem Olvasóimnak, hogy a nyárra pótolom olyan fotóval, amikor mosolygós termés is lesz rajta. – Ám azért el kellett gondolkoznom az egészen! A tönkrement főgáz biztosan örvend, hogy mellékágán mégiscsak az ő élete él tovább. De ha az is az eszünkbe jut: nem szimbolizálja-e ez a tragikus almafa a magyarság egészének helyzetét? – Akiket ugyanis a történelem kegyetlen villáma (*Trianonban*, 1920. június 4-én délután fél 5-kor!) csaknem halálra sújtott (legalábbis a halálra szánt!), azok, a határainkon túl élő magyar testvérek nemcsak hogy élnek, hanem még virágozni is tudnak és szép termést is hoznak. – Tudom, hogy részletesebben is tovább elmélkedhetnénk erről a döbbenetes Látványról, mert még azt is megkérdézhethetnénk magunktól: megteesszük-e értük mindazt, amit ők valóban megérdemelnének tőlünk? Vagy nem? (2004. december 5-ére gondolok!)

Nekem azonban – itt és most – legyen elég csak ennyi: valahányszor hazajövök Győrre a határainkon túlról, az ott élő és ránk még mindig szépen fölnéző magyar testvéreim közül, mindig megerősödöm magyarság-tudatomban és a hozzájuk kötődő szeretetemben. Búcsúzáskor a kérdésemre: „Mit hozzak a legközelebb?“, meghatottan csak ezt válaszolják: „Te ne hozzál semmit! Te csak gyere!”

Fölnézünk a moldvai csángómagyarokra!

Részben megokolja ezt, amit a fentebb már említett Térképen, a *Népességi térképen* megláttam. Három nagyobb piros pont jelezte, hogy ott, a *Keleti Kárpátokon* túl is magyarok élnek – (azon a térképen:) lila színű *oláh* tengerben. De azonnal megjegyzem, hogy az *oláh* szót sosem használtam pejoratív értelemben, mert minden nemzetet, vallást és meggyőződést tisztellek, mint ahogyan jól esik nekem is, hogy magyarnak és katolikusnak becsülnek. Bár én azért használhatnám az *oláh* szót, hiszen még 1791-ben is ők saját magukat *vlach*-nak írták, vagyis: *oláh*-nak, amikor megfogalmazták beadványukat, melynek *Supplex Libellus Valachorum* volt a címe. (Ez a cím *Domokos Pál Péter* fordításában: *Az oláhok könyörgő irata.*) – A magyar közigazgatás csak 1848-49 után kezdte *román*-nak nevezni őket.

Történetük: Szent László király (1077-1095) telepítette *Moldvába* a (valószínűleg) *Beszterce* táji magyarokat *Erdélyből*, hogy vigyázzák a keleti gyepeket a *Szeret* folyó jobboldalán. Ők pedig életük feláldozásával is hűségesen teljesítették ezt a feladatukat az *Erdélyben* élő székelyekkel együtt. – A 1241-42-es pusztító tatárjárás után dél felől egy pástornép kezdett betelepülni *Moldvába*, akik magukat *vlachoknak* nevezték. – A *Nagy Lajos király* (1342-1382) korában vállalt hűbéruraság védte *Moldvát* még *Mátyás király* (1458-1490) idején is. (A moldvabányai csata – 1467 – után a magyar politikai hatalomnak már csak az utolsó évtizedei maradtak meg *Moldvában*.)

A csángómagyarok a következő évszázadokban ahogyan az ortodox hatással szemben meg tudták védeni magukat, ugyanúgy megtették ezt az *Erdély* felől terjeszkedő protestantizmussal szemben is. *Erdélyből* nem lehetett segíteni a moldvai magyar katolikusokat, hiszen ott „a *pápistáknak pispéke nem lehetett*”. pedig a protestáns rendek a val-

lási tolerancia elvét – Torda, 1568 – sokszor hirdették. A török hódoltság miatt nem kaphattak segítséget a királyi *Magyarországról* sem, hogy magyar mivoltukban megerősöd-hessenek. Ezért az egyetlen lehetőség volt a hitük védelme. Róma 1622-ben missziós területté nyilvánította *Moldvát* (és vele a csángómagyarságot). A lelkipásztori szolgálatot lengyel és olasz missziós papok látták el, akik az ottani csángómagyar katolikusok magyar anyanyelvét nem beszélvén a lehetőségeik szerint pasztorálták a katolikusokat *Moldvában*.

Ennek történelmi elbírálását így olvassuk Benda Kálmán történész professzornál, a *Károli Gáspár Református Egyetem* első rektoránál: „Végül mi volt tehát az, ami a moldvai magyarokat a korábbi évszázadokban és az újabb idők elnyomó, beolvasztó román politikájával szemben megtartotta magyarnak? Azt kell mondanunk, hogy ez katolikus vallásuk volt. A katolikus vallás, amely számukra egyszerre testesíthette meg a hitet és a magyarságot, amely tudatosította a görögkeleti románoktól eltérő kultúrájukat és lehetővé tette, hogy megőrizték hagyományaikat. Mindez azonban nem lett volna lehetséges, ha a moldvai magyarságban nincs meg az elszánt akarat, hogy magyar akar maradni.” (Előadás a Ráday Gyűjtemény Dísztermében, 1991. március 2-án.)

Az átugrott 400 év adatai közül egyik legfontosabbnak tekintjük *Petrás Incze János* (†1886), minorita szerzetest, aki *Pestre*, a *Magyar Tudományos Akadémiára* küldötte *Tudósításait*.

Akinek pedig a moldvai csángómagyarok XX. századi megismerését, sőt annak minden emberi várakozáson messze túlmutató reneszánszát köszönhetjük, ő *Domokos Pál Péter* (1901 – 1992), a csángómagyarok *Apostola* volt. Két könyvében – *A moldvai magyarság* (1987, 5. kiadás) és az „...édes Hazámnak akartam szolgálni...” (1976) – alapvetően leírt mindent, ami eddig tudható volt a csángómagyarokról, – ahogyan ő mondta róluk – *a világ legmagárahagyottabb népéről*. Am ugyanakkor szuggesztív erővel megindította követőit, szellemi tanítványait, mindannyiunkat, hogy ezt a szent ügyet, a csángómagyar testvérek szent ügyét minden erőnkkel szolgáljuk. Ő nélkülözhetetlen forrás mindenki számára, aki tájékozódni kívánt a csángómagyarok helyzetéről.

Hányan vannak? – *Domokos Pál Péter* közléséből tudom a fölkerekített 300 ezres számot, amely még akkor is valószínűsíthető, ha az „*Almanahul Presa Bună*”, a hivatalos jászvásári kiadvány csak több tízezerrel kevesebb moldvai római katolikus hívőről tud. Ez ugyanis csak a jászvásári egyházmegye területén élőkét számolja, a *Bukarestbe*, az *Erdélybe* és már a *Magyarországra* költözötteket sem. A 300 ezerre tehető csángómagyarból azonban már csak 100 ezer beszéli, ám szépen, archaikusan, *csángóosan* őseinek magyar anyanyelvét; a másik 100 ezerből már teljesen kinevelhették nagyszülei nyelvét az „*illetékesek*”. Hogy mi lesz a maradék 100 ezerrel? A magyarul szépen beszélőkhöz csatlakoznak-e vagy az édes anyanyelvüket elfelejtők közé sodródnak-e, az biztosan függ még a mi önzetlen erőfeszítéseinktől is.

Könyvemben – *Csángókról, igaz tudósítások* – annak immár 5000. példányában is azokról tudósítok, akikről *Szervátiusz Tibor* szobrászművész azt nyilatkozta: „*A csángók a világ legbecsületesebb, legtisztább emberei. Mélységesen vallásosak és tiszták: erkölcsileg és minden szempontból.*”

Meghatva olvashatjuk *Domokos Pál Péter* vallomását is: „*Ha egyetlen szívet, egyetlen gondolkozó főt csángómagyar testvéreink iránt megindíthattam, [...] úgy teljes célomat elértem.*”

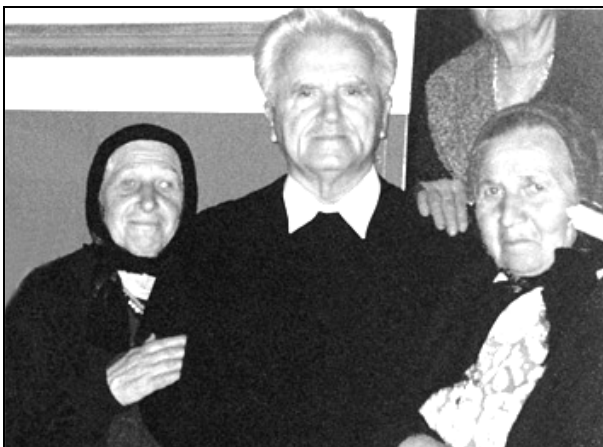
Moldvába mi vonz bennünket, mindannyiunkat? – Csodálatunk az ő lelki jóságuk iránt. Az erdélyiekre, a székelyekre is jellemző bibliai vendégszeretet, az irántunk való őszinte bizalom, a ragaszkodás bennük azon földrajzi irányhoz, „ahol leszentül a Nap!”, amint ezt apójától tanulta Lakatos Demeter csángó költő (†1974). Vagy ahogyan a Klézse községben élő, elsőkötetes költőjük, Duma-István András írja: „Ha nem tū Kárpátok keté szak-agyatok, / Műnköt Moldovába veszni ne hagyatok!” – Sorolom tovább értékeiket: a miénkénél szebben dallamos a magyar anyanyelvük, meghatóak archaikus kifejezéseik, amellyel ők az Ómagyar Mária-siralomhoz közelebb álló, hozzánk képest szinte ómagyar nyelvüket beszélik.

És az énekük? – Egy román népzene tudós mondatát idézhetjük, *Kallós Zoltántól* halottuk: „azoknak a nemzeteknek vannak a legszebb népénekeik, akik sokat szenvedtek”. Így a csángómagyarok is! – Még egy népzenei adat róluk: Ők az egyetlen magyar népcsoport, amely még közösségben is tud díszítve énekelni.

A legeslegszebb lelki értékük: ahogyan ők az Édesanya és a Magzat titkát becsülik és értékelik! A gyermekét váró anyára ugyanazt mondják, mint amit az Angyal mondott Máriának: „Áldott!” – Tudják így is mondani a fiatal anyáról, aki örvend áldott állapotának: „Ni, a Marika megszépült!” – Sőt így is tudják: „Ni, a Marikának jövője van!”.

Eddig 85 alkalommal voltam *Moldvában* a csángómagyar testvérek között, és arra a kérdésre, hogy *végül is kik a moldvai csángómagyarok?* – ezt válaszolhatom: – Az egyetlen magyar népcsoport, amely számban gyarapodik. – *Jövőjük van!*

Győrött, 2007. január 25-én, (vagy ahogyan a csángómagyar testvérek mondják:) „fogyatékján a januárnak”.

Jáki Sándor Teodóz atya moldvai csángó asszonyokkal.